

MIJN NATUUR

*Sprong
voorwaarts
voor biologische
landbouw*

De mens verlaat, de
natuur neemt over

Hele wereld kijkt
naar Hoge Veluwe

Natuurbeleving
is tijdgebonden

Nauw samenspel

Cécile Fokker-Bloys van Treslong is de nieuwe penningmeester van SBNL Natuurfonds. Zij zit bij het huis van de familie in het Overijsselse Diepenheim. 'Hier leerden wij als kinderen de natuur van dichtbij kennen. We hielden sprinkhanenwedstrijden, bouwden hutten uit wilgentakken, stapten hollend met slippers in een koeienvlaai. In dit gebied werd ik mij al jong bewust van het nauwe samenspel tussen natuur en landbouw.'

'Maar vooral leerde ik goed te kijken naar alles, van kleine insecten tot voorbijvliegende vogels. Vanuit die details zie je uiteindelijk het grote verband. Zodra ik hier ben pas ik automatisch mijn levensritme aan. De stilte, de rust. Het meest geniet ik van de avond na een lange warme zomerdag. Zodra het afkoelt, verandert de energie in de natuur. Reeën, fazanten, hazen die zich de hele dag schuilhielden, laten zich ineens weer zien. Prachtig! Mijn eigen enthousiasme draag ik weer over op de volgende generatie. Inmiddels porren mijn eigen kinderen met een stok in de modder.'

'Als SBNL Natuurfonds staan wij voor natuurbeheer op particuliere gronden in samenwerking met lokale organisaties. Wij doen daarbij beroep op persoonlijke inzet en zoeken uiteraard financiële steun!'

FOTO: HESTER HELEEN

Mijn Natuur is een uitgave van SBNL Natuurfonds.
Maarsbergseweg 53a
3956 kv Leersum
Telefoon (0318) 578357
E-mail sbnl@sbnlnatuurfonds.nl
www.sbnlnatuurfonds.nl
IBAN NL97 RABO 0158 7442 41

Redactie
Marlies Kolthof (eindredacteur),
Simone Luijckx, Hans Siemes, Kees de Kroon en Oswin Schneeweisz
M.m.v. Frederik Nijpjes

Foto cover
Hans Menop

Foto's
Fotoarchief SBNL Natuurfonds,
Hans Menop, Marlies Kolthof,
Hester Heleen Fotografie, Kees de Kroon, Simone Luijckx, Jan van der Greef, Oswin Schneeweisz, Bionext, European Union 2021, Het Nationale Park de Hoge Veluwe, Maaik Brasz, Monique Kooijmans, Jan van der Greef, Rijksmuseum Twenthe, Ingram Image, Wikipedia Commons, Dirk Hilbers, GroenLeven B.V.

Vormgeving
Aad van Dommelen (Witvorm)

Druk
Zalsman Zwolle bv

Advertentie-exploitatie
SBNL Natuurfonds

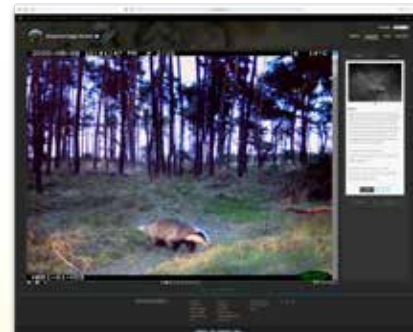
Abonnementen
Losse abonnementsprijs voor niet-donateurs 2021: € 17,- per jaar
Leden van een ANV, de Jagersvereniging of de NOJG 2021: € 13,- per jaar
Abonnementen worden automatisch verlengd. SBNL Natuurfonds hanteert één maand opzegtermijn voorafgaand aan het verstrijken van het abonnement

ISSN 2588-8692
Jaargang 5, zomer 2021

Overnemen van artikelen is toegestaan met vermelding van bron, auteur en toezending van een bewijsexemplaar aan het bureau van SBNL Natuurfonds

Wereld kijkt mee met Hoge Veluwe

Verspreid over Het Nationale Park De Hoge Veluwe staan zeventig infrarood cameravallen die continue foto's maken van passerend wild. Sinds 2018 helpt 'citizen science' bij de analyse van die beelden via het wereldwijde platform Zooniverse. Het Nora Croin Michielsenfonds droeg bij aan dit project: Snapshot Hoge Veluwe.

12

22

Brussel bejubelt de biologische landbouw

Eurocommissaris Janusz Wojciechowski droomt van volledig biologische landbouw binnen de EU. Geen schijn van kans dat dat gebeurt, maar dat de biologische landbouw een flinke sprong voorwaarts gaat maken is heel aannemelijk. Ook in Nederland.

De natuur neemt het over

Een oud Jiddisch gezegde luidt: De mens maakt plannen en God lacht. Maar al te vaak lopen dingen anders dan we vooraf hadden bedacht. Zo ook in het geval van de bouwwerken in deze fotoreportage. De mens liet ze over aan hun lot. En de natuur vond haar eigen weg.

34

Beleving natuur is tijdgebonden

Van vliegende draken tot oerr-natuur: niets is zo veranderlijk als de beleving van natuur. 'Tot de 18e eeuw was er vooral aandacht voor het exotische dier. Daarna ontstaat ook interesse voor 'gewone' natuur.' In gesprek met conservator Hans Mulder, auteur van het boek 'De ontdekking van de natuur'.

14

38

Volmaakte Eau de Vie van fruit uit de Betuwe

Stokerij Lubberhuizen is de eerste Nederlandse ambachtelijke stokerij van volrijp fruit uit hoogstamboomgaarden. Zij richt zich op destillaten van hoge kwaliteit. Met proeven, ruiken en kijken zijn er ieder jaar kleine verschillen in smaak en kwaliteit. Dat maakt haar uniek in haar ambacht.

In dit nummer

- 2 Mijn Natuurmoment**
Nauw samenspel
- 4 Colofon**
- 7 Voorwoord**
Een nieuwe tijd breekt aan
- 8 Nieuws en beleid**
Dijkverzwaring Crobsche Waard
- 12 Wereld kijkt mee met Hoge Veluwe**
'Citizen science' via wereldwijd platform
- 14 Van vliegende draken tot oerr-natuur**
Beleving natuur is tijdgebonden
- 17 Bij het hek**
Langs gebaande paden
- 18 Van Hemert tot Dingshof-Coldewij Fonds**
Voedselbos en pluktuin als brug naar burger
- 20 Moment van Menop**
Zomerlandschap
- 22 Brussel bejubelt biologische landbouw**
Is een kwart in 2030 realistisch?
- 25 Panorama**
Maannacht – Johan Barthold Jongkind
- 26 Nieuwe projecten SBNL Natuurfonds**
Van sleedoorn tot landweren en pinetum
- 29 Beestachtig spreekwoord**
In zijn kuif gepikt
- 30 Rini's Natuurroute**
Zwerven over het Deelense veld
- 32 De Kroniek van het Dierenbos**
Goudvlokje overspeelt zijn hand
- 34 'De mens maakt plannen, God lacht'**
Verlaten ruïnes speelveld voor natuur
- 38 Natuurambacht: ambachtelijke stokerij**
Vakmanschap met zeldzame fruitsoorten

Zomerhuisje te huur!

Nog op zoek naar een vakantiebestemming in eigen land in een unieke omgeving? Het zomerhuis op het landgoed Huis op de Bergen te Doornspijk is te huur voor donateurs van SBNL Natuurfonds. Het sfeervolle, pittoreske huis met rieten dak biedt plaats aan 4 personen. Het zomerhuis is vrij eenvoudig ingericht. De verwarming gebeurt middels een houtkachel in de woonkamer. Verder zijn er een kleine keuken en 2 slaapkamers, elk met 2 eenpersoons bedden. Douche en toilet bevinden zich in het bijgebouwtje.

Informatie over voorwaarden en huurprijzen kunt u vinden op <https://www.sbnlnatuurfonds.nl/zomerhuis>.

Reserveren via:
sbnl@sbnlnatuurfonds.nl
of (0318) 57 83 57

VOORWOORD

Een nieuwe tijd breekt aan

Het afgelopen voorjaar was opnieuw een bijzondere periode. Door de versoepeling van de coronamaatregelen keren we steeds meer terug naar ons oude, vertrouwde leven. Terrassen en restaurants serveren drank en lekker eten, de winkels zijn open en het leven in ons land en de rest van Europa komt langzaam weer in beweging.

Zelf heb ik met bewondering aanschouwd hoe de GGD een gelikte organisatie heeft neergezet en onze bevolking in sneltreinvaart wordt ingeënt. De pandemie heeft bovendien in mijn ogen een positief neveneffect gehad. Nederlanders hebben door de reisbeperkingen hun eigen land opnieuw leren kennen en waarderen. De recreatie in en de waardering voor het landelijk gebied namen toe.

Ook het natte en koele voorjaar had, ondanks ons gemopper, een belangrijk positief effect: het grondwaterpeil is in bijna heel Nederland voor het eerst sinds 2018 weer op het gewenste niveau. Altijd indrukwekkend om te zien hoeveel veerkracht er in de natuur aanwezig is.

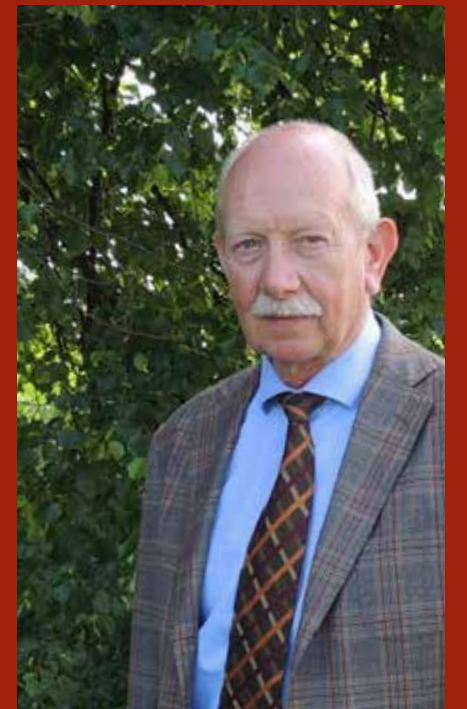
SBNL Natuurfonds draagt ondertussen haar eigen steentje bij aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot. Op 4 juni vond de officiële opening plaats van het drijvende zonnepark Uivermeertjes in Deest, op ons terrein. Het (nu nog) grootste drijvende zonnepark van Europa met ruim 56.000 zonnepanelen wekt voldoende groene stroom op voor ruim 8.000 huishoudens.

Dankzij het initiatief van Ger van Hout, onze vrijwilliger in de Uivermeertjes, is na de nodige scepsis en trage procedures een geweldig resultaat geboekt. We zijn hem hier zeer erkentelijk voor. Het opwekken van groene energie draagt uiteindelijk weer bij aan een mooier en gezonder landelijk gebied.

Verder is de vierde editie van De Boom van het Jaar volop onderweg. Ieder jaar merken we hoe deze verkiezing, die best arbeidsintensief is, ons netwerk in de 'groene wereld' vergroot. Dat leidt misschien niet onmiddellijk tot meetbare resultaten, maar levert SBNL Natuurfonds wel een hoop goodwill op. Deze zomer zal de jury zich weer buigen over de meer dan 100 ingezonden bomenverhalen en hieruit voor elke provincie een genomineerde kiezen. Daar leest u uiteraard meer over in het herfstnummer.

Als klap op de vuurpijl kan ik u medelen dat SBNL Natuurfonds een nieuwe directeur heeft. Op 19 juli start Manja te Velde. Zij zal de verdere ontwikkeling van SBNL Natuurfonds op zich nemen. Manja paste perfect in het profiel dat we voor de nieuwe directeur in gedachten hadden. Als bestuur kijken we uit naar een goede samenwerking.

Frederik Nijpjes
Bestuursvoorzitter SBNL Natuurfonds

Facelift voor Crobsche Waard

‘Never let a good crisis go to waste’ is een van de beroemdste uitspraken van Winston Churchill. Die wijsheid geldt momenteel zeker voor het SBNL-terrein Crobsche Waard in Haaften. Dit natuurgebied ondergaat de komende tijd noodgedwongen een facelift die meteen wordt aangewend om ook andere knelpunten op te lossen. Als de noodzakelijke dijkverzwaring straks is voltooid, is de recreatie beter gereguleerd en krijgt het gebied een hogere natuurwaarde en een fris, nieuw uiterlijk.

In het kader van het Rijksprogramma Ruimte voor de Rivier is Rijkswaterstaat tot de conclusie gekomen dat de huidige dijk in de Crobsche Waard niet langer voldoet. Een dijkverzwaring is vereist. Het Rijk is daarom op dit moment in gesprek met omliggende partijen, waaronder SBNL Natuurfonds. Hierin zijn ook andere knelpunten, zoals de recreatie in het gebied, onderwerp van gesprek. Op dit moment ondervindt de natuur nog geregeld verstoring van mensen die vuurtjes stoken of op een quad of crossmotor illegaal het terrein verkennen.

Zonering

De noodzakelijke dijkverzwaring is daarom ook meteen aanleiding om de recreatie in het gebied te reguleren via zones. Binnen het terrein van SBNL Natuurfonds kan straks alleen vrij worden gewandeld binnen de afgebakende paden en langs de oevers van de voormalige winningspunt. Hierdoor ontstaat meer rust in de andere delen van het gebied en zullen de natuurwaarden stijgen. Bovendien krijgt SBNL Natuurfonds straks een poel voor de kamsalamander op haar terrein.

Kraamkast en heggen

De natuur wordt ook op andere manieren tegemoetgekomen. Zo komt er een kraamkast voor vleermuizen en worden hekken, prikkeldraad en rasters vervangen door meer natuurlijke barrières, zoals heggen. Daarnaast wil SBNL Natuurfonds investeren in nieuwe borden voor bezoekers van haar terrein in de Crobsche Waard. Belangrijk is ook de functiewijziging van de grond. De huidige agrarische bestemming verandert in een natuurbestemming. Dit levert SBNL Natuurfonds meer financiële middelen op om het gebied optimaal te kunnen beheren.

Excursies

SBNL Natuurfonds organiseert in de komende maanden drie

excursies in de Crobsche Waard, waarbij u de voorgenomen veranderingen met eigen ogen kunt zien:

- Broedvogelexcursie op zaterdag 10 juli
- Beverexcursie op zaterdag 21 augustus
- Watervogelexcursie op zaterdag 23 oktober

Voor meer informatie of een aanmelding stuurt u een mail naar: sbnl@sbnlnatuurfonds.nl

Nieuwe directeur voor SBNL Natuurfonds

Mr. Manja te Velde is benoemd tot directeur van SBNL Natuurfonds. Op 19 juli volgt zij Willem Schimmelpenninck van der Oije op en zal zij de organisatie een nieuwe fase inleiden.

Manja te Velde heeft haar sporen verdiend in de zakelijke dienstverlening, non-profit en filantropie. De laatste drie jaar was zij directeur bij de koepelorganisatie voor lokale fondsen in Nederland. Manja is een bevoegen professional en verbinder. Zij zet zich met hart en ziel in voor de leefomgeving van mens en natuur.

Pionieren en aanpakken

Als inwoner van de Langbroekerwetering en buur van de Stichtse Lustwarande voelt Manja zich verbonden met het buitengebied. In haar vrije tijd zet zij zich in voor behoud van cultureel erfgoed, flora en fauna en landschappelijk schoon.

Manja houdt van pionieren en weet van aanpakken. In haar werkomgeving vindt ze persoonlijke relaties belangrijk. Zij wil in deze nieuwe functie bijdragen aan de groei van SBNL Natuurfonds, waardoor nog meer projecten van particuliere landeigenaren op het gebied van natuurbeheer en vergroting van biodiversiteit kunnen worden ondersteund.

Wilt u met haar in contact komen? Stuur dan een mail naar: sbnl@sbnlnatuurfonds.nl.

Zonnepark Uivermeertjes geopend

Het drijvende zonnepark Uivermeertjes is op 4 juni feestelijk geopend. Namens SBNL Natuurfonds waren voorzitter Frederik Nijpjes en coördinator terreinbeheer Jos Koopmans hierbij aanwezig. Het grootste drijvende zonnepark van Europa telt ruim 56.000 zonnepanelen en wekt voldoende groene stroom op voor 8.000 huishoudens.

De voormalige zandwinplas Uivermeertjes is in beheer bij SBNL Natuurfonds. Zij sloot hiervoor een 30-jarige erfpachtovereenkomst af met de gemeente Druten. De zonnepanelen zijn eigen-

dom van GroenLeven B.V. in Leeuwarden. Het zonnepark is het resultaat van een lange voorbereiding door deze drie partijen, in nauw overleg met de omwonenden. ‘Als SBNL Natuurfonds zijn we trots op het eindresultaat waarmee voldoende groene stroom wordt opgewekt om de hele gemeente Druten van elektriciteit te voorzien’, aldus Nijpjes tijdens de opening.

In het herfstnummer van Mijn Natuur leest u meer over dit initiatief.

FOTO: GROENLEVEN BV

SBNL-terrein De Broomwaard

Herijking beleid SBNL-terreinen

Sinds een paar jaar maakt SBNL Natuurfonds de transitie door van belangenbehartiger en adviseur naar een fondsenwervende en -beherende organisatie. Ook de eigen gronden van SBNL Natuurfonds moeten met dit nieuwe doel verweven raken. Dit vraagt om een herpositionering van de SBNL-terreinen binnen hun regio.

De eigen terreinen zijn verspreid over heel Nederland. Zij vertonen onderling veel overeenkomsten. Daarom kijkt SBNL Natuurfonds momenteel naar de mogelijkheid om terreinen te clusteren. Hierdoor kan samenwerking ontstaan tussen de terreinen. SBNL Natuurfonds wil daarom in de komende tijd om tafel met haar vrijwilligers om kwetsbaarheden van de gebieden in kaart te brengen. Dit moet uiteindelijk leiden tot een meerjarig, breed gedragen beheerplan. Het beheerplan kan bovendien aan-

knopingspunten bevatten voor een gezamenlijke aanpak van knelpunten met omliggende partijen en stakeholders. Daarnaast wil SBNL Natuurfonds het publiek bij haar terreinen betrekken door natuurwerkdagen en excursies. Hiervoor wil zij ook op zoek naar nieuwe vrijwilligers.

SBNL Natuurfonds richt zich allereerst op haar terreinen in het Rivierengebied (Blommenwaard, Broomwaard, Crobse Waard en Uivermeertjes). De vier pijlers, waarover zij met de vrijwilligers in gesprek wil zijn natuur, recreatie, educatie en communicatie.

GIFTEN

In het eerste kwartaal van 2021 mochten wij, naast een jaarlijkse lijfrenteschening, een gift van €2.000,- ontvangen. Ook zijn we door vele donateurs weer verrast met een extra ruime donateursbijdrage. Wij zijn hen bijzonder erkentelijk voor hun trouwe steun.

Wist u dat u (middel)grote bedragen fiscaal kunt aftrekken? Dat kan door vijf jaar lang een vast bedrag te schenken aan SBNL Natuurfonds. U kunt uw gift

vervolgens aftrekken van de inkomstenbelasting. Wilt u een periodieke schenking doen, neem dan contact op met ons. Wij regelen dit voor u.

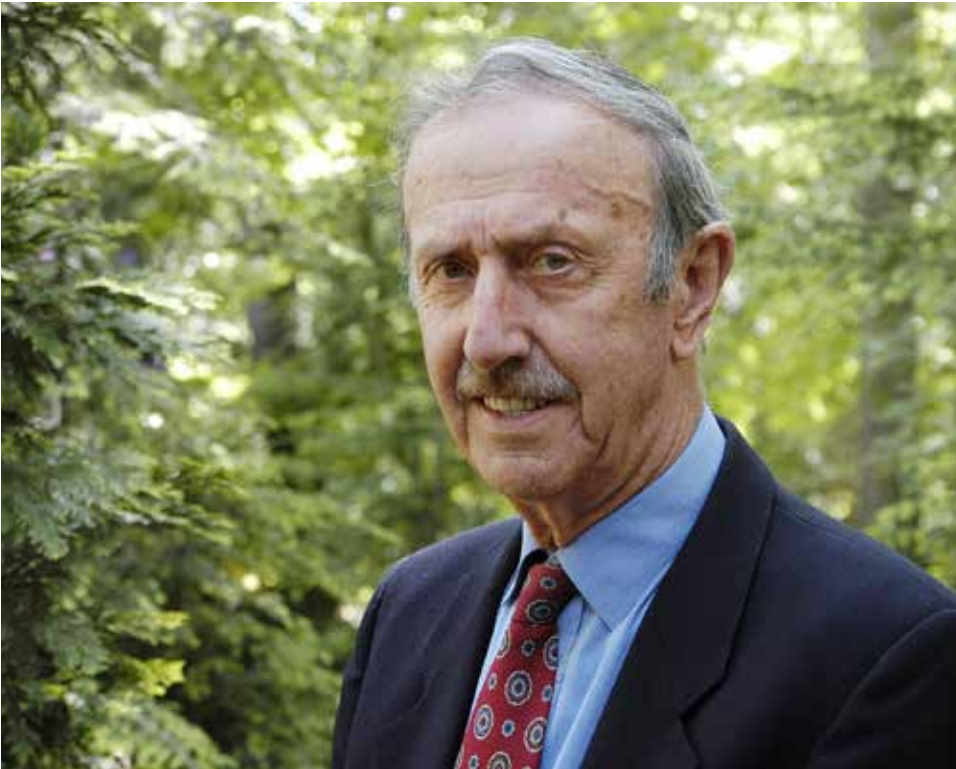
SBNL Natuurfonds is erkend als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling) en hoeft over de ontvangen giften geen belasting af te dragen. Iedere bijdrage, klein of groot, wordt door ons bijzonder op prijs gesteld!

IN MEMORIAM JOHAN DIJKSTRA

In de leeftijd van 94 jaar is op 15 april oud-bestuurslid Johan Dijkstra overleden. Hij was een warm pleitbezorger van de weidevogels. We herinneren Johan als een gedreven man, vol passie voor de natuur. Als voorzitter van Vanellus vanellus loodste hij in 2004 deze vereniging binnen bij SBNL. De fusie was in zijn ogen noodzakelijk, omdat het weidevogelbeheer door vrijwilligers op die manier het beste gewaarborgd was. De doelstellingen van beide organisaties sloten op elkaar aan: beheer volgens het principe van duurzame benutting. Van meet af aan was hij blij met de samenwerking.

Zijn betrokkenheid met de weidevogels kwam ook tot uiting in een boek dat hij schreef over het belang van de traditie van het kievitseieren zoeken. Het eerste exemplaar van “Kievitseieren zoeken in perspectief: monografie van een plattelandstraditie” overhandigde hij aan toenmalig landbouwminister Cees Veerman.

Johan Dijkstra genoot ook bekendheid in de zuivelwereld. Als directeur van het NIZO in Ede was hij een voortrekker in hart en nieren van de ontwikkeling van het zuivelonderzoek, waarin Nederland wereldwijd nog altijd een vooraanstaande

positie bekleedt. In zijn periode zijn klinkende resultaten bereikt. Een voormalig hoofd opleidingen van de PBNA kende volgens eigen zeggen geen grotere actieve geest als Johan Dijkstra bij het verkrijgen van zijn diploma als PBNA Zuiveltechnicus. Wij gedenken de oud-voorzitter van

Vanellus vanellus en nadien bestuurslid van SBNL als een sympathieke, diplomatieke en aimabele persoonlijkheid. Zijn herinnering leeft bij ons voort!

NAMENS HET BESTUUR
VAN SBNL NATUURFONDS,
GIJS VAN DEN BRINK

Vierde editie De Boom van het Jaar van start

De eerste ronde van de vierde editie van de verkiezing voor De Boom van het Jaar 2021 heeft maar liefst 125 nieuwe, inspirerende bomenverhalen opgeleverd. In de zomer buigt de jury zich over de inzendingen en kiest hieruit per provincie één genomineerde. Deze gaan in de herfst in een landelijke stemronde de onderlinge strijd met elkaar aan.

Maaïke Brasz, organisator namens SBNL Natuurfonds: ‘Dit jaar hebben we bewust een mediaoffensief ingezet richting regionale dagbladen en huis-aan-huisbladen. Deze worden over het algemeen goed gelezen en hebben bovendien de

Boom van het jaar verkiezing

lokale wortels die wij voor deze verkiezing belangrijk vinden. De verkiezing van De Boom van het Jaar draait namelijk vooral om de maatschappelijke relevantie van bomen, hun historie en hun rol in de gemeenschap. Regionale kranten voelen

dat besef van lokale relevantie aan.’

Kant en klaar
‘Huis-aan-huisbladen kennen bovendien over het algemeen een kleine redactie. Zij zijn vaak blij met goed geschreven, kant en klare artikelen die door derden worden aangeleverd. We hebben gemerkt dat een aanzienlijk aantal kranten ons persbericht heeft overgenomen. Dat vertaalt zich naar een mooi aantal aanmeldingen.’

Half oktober is de nieuwe winnaar van de nationale titel bekend. Deze dient begin 2022 als Nederlandse inzending in de Europese verkiezing Tree of the Year.

‘Citizen Science’ helpt De Hoge Veluwe bij belangrijke beheervragen

Verspreid over de 5.400 hectare van Het Nationale Park De Hoge Veluwe staan zeventig infrarood cameravallen die continue foto's maken van alle warmbloedige dieren die passeren. Samen maken de camera's meer dan een miljoen foto's per jaar. Sinds 2018 krijgt het park bij de analyse van die beelden hulp van de zogeheten ‘citizen science’: vrijwilligers van over de hele wereld identificeren de passerende diersoorten via het wereldwijde platform Zooniverse. Voor de ontwikkeling en lancering van dit project, genaamd Snapshot Hoge Veluwe, ontving het park een bijdrage van € 13.060 vanuit het Nora Croin Michielsen Fonds.

Als Harald de Boer, directeur van het Hoge Veluwe Fonds, begint te vertellen over het park, is hij een bijna niet te stuiten spraakwaterval. Over de vele verdienmodellen, zoals de 650.000 betalende bezoekers, camping, fietsverhuur, hout- en wildverkoop, erfpacht en het moderne Parkpaviljoen met horeca, winkel en zalen dat in 2019 door de Koning werd geopend. En over het meerjarenplan 2015-2025, waarvoor De Boer de fondsenwerving doet.

Haarlemmer kruipolie

Maar liefst 55 miljoen extra was er nodig voor het meerjarenplan met de grotere natuurprojecten en faciliteiten, bovenop de normale exploitatiekosten. Gedeeltelijk

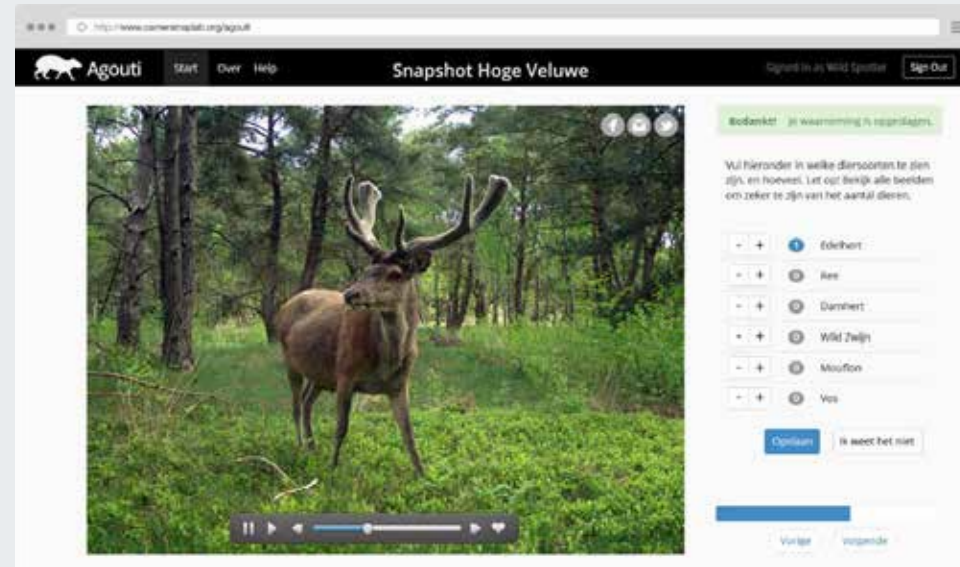
financiert het park deze miljoenen zelf, incidenteel komen er subsidies vanuit de provincie. Maar: ‘Fondsenwerving is de Haarlemmer kruipolie, om al die projecten op groen licht te krijgen.’

Zo ook het project Snapshot Hoge Veluwe. Al in 2013 werden in Het Nationale Park De Hoge Veluwe twee faunapassages aangelegd, als onderdeel van het ontsnipperingsbeleid. Voor de monitoring kwamen er cameravallen die de verspreiding en talrijkheid van hoefdieren moesten meten. De beelden zouden kunnen helpen bij essentiële beheervragen over het gedrag van wild. Al gauw bleek uit de foto's dat meer wild het park binnenkwam dan er vertrok. Het leverde zoveel interessante

informatie op dat De Hoge Veluwe besloot contact te leggen met de WUR.

Tweeënhalve ton

In eerste instantie werden de foto's alleen bekeken door een paar ervaren vrijwilligers, maar de tienduizenden fotoreeksen bleken voor hen te veel. Het park kwam met daarom met een plan: een online platform, waarop iedere geïnteresseerde amateur-wetenschapper kan meekijken en helpen bij de beoordeling. Voor het opzetten van dit project was grofweg tweeënhalve ton nodig. Opnieuw bleek fondsenwerving de sleutel tot succes. Naast onder meer het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Elise Mathilde Fonds en het SIDN Fonds droeg ook het Nora Croin Michielsen Fonds bij.

Een van de vele ‘snapshots’ van het project.

Postzegel

In de eerste twee fasen van het project stonden de ontwikkeling en lancering van de site zelf centraal. Snapshot Hoge Veluwe ging van start in mei 2018. Vier maanden later werd de website gekoppeld aan het wereldwijde platform Zooniverse, 's werelds grootste online platform voor ‘citizen science’ (publiekswetenschap dus). Vergeleken met wereldberoemde natuurgebieden als de Serengeti en het Amazonegebied is Het Nationale Park De Hoge Veluwe niet groter dan een postzegel. Dat maakt het des te unieker dat het park erin slaagde aan te sluiten bij dit wereldwijde fenomeen.

Hoe werkt het?

Wanneer de camera een passerend dier signaleert, neemt hij een reeks van 10 foto's. Soms nog een tweede of een derde reeks. ‘Maar nooit meer, anders wordt het te onoverzichtelijk.’ Eén keer per 6 weken worden de camera's schoongemaakt en de geheugenkaartjes vervangen. De beelden worden gefilterd en de onbruikbare beelden verwijderd. ‘Denk aan een plassende wandelaar. Ja, dat gebeurt echt’, grijnst Harald de Boer. Daarna worden de foto's geüpload, waardoor ze wereldwijd te zien en te beoordelen zijn. De waarnemingen van de publiekswetenschappers worden uiteindelijk verzameld door de WUR.

Digibord

De site bleek ook een interessante hulpbron voor het onderwijs. Harald de Boer: ‘Heel veel klassen in het basisonderwijs gebruiken Snapshot Hoge Veluwe op hun digibord. Dan kijken ze met de hele klas: is dit een vos, een hert of een varken?’

Directeur Harald de Boer, Hoge Veluwe Fonds.

Inmiddels zijn meer dan 3 miljoen foto's beoordeeld door meer dan 13.000 vrijwilligers van over de hele wereld. Daarmee komt De Hoge Veluwe in een nieuwe fase: het uitwerken van al die waarnemingen en analyses van amateurs in wetenschappelijke data. De Boer: ‘Je wilt weten: hoeveel dieren zijn er van een bepaalde soort, hoe verplaatsen ze zich en waar houden ze zich het liefst op? Als er op één camera ineens heel veel reeën te zien zijn, is relevant: waarom zitten ze juist daar?’

Geen wolf

Door verschillende PhD- en masterstudenten van de WUR wordt

Inmiddels zijn ruim 3 miljoen foto's beoordeeld door meer dan 13.000 wereldwijde vrijwilligers

momenteel gekeken naar onder meer de betrouwbaarheid van de gegevens, de dichtheid van het wild, de invloed hiervan op de vegetatie en de invloed van recreatiedruk. Pas over een paar jaar levert dit waarschijnlijk concrete resultaten op. De wolf heeft zich op heden nog niet laten zien. Harald de Boer: ‘Maar dat zou in de nabije toekomst ook zomaar kunnen gebeuren. Wie weet!’

TEKST: MARLIES KOLTHOF
FOTO'S: HET NATIONALE PARK DE HOGE VELUWE, MAAIKE BRASZ

De ontdekking van de natuur

Van vliegende draken tot oerrr-natuur: niets is zo veranderlijk als de beleving van natuur. Een gesprek met conservator Hans Mulder, auteur van het boek: De ontdekking van de natuur.

Geloof u nog in draken? Nee, ik heb het niet over brullende dinosaurussen, maar over echte draken die vuur spuwen en met flitsende vleugelslagen door het luchtruim vliegen. Met een staart zo groot dat hij de gehele wereldbol omspant. Je moet wel Siegfried of Joris heten om zo'n beest überhaupt te kunnen bedwingen. Zo'n draak: daar gelooft dus niemand meer in.

Personificatie van de duivel

Toch is dat weleens anders geweest. Tot in de zestiende eeuw en ver daarna geloofden mensen nog in het bestaan van dergelijke draken. Ze stonden immers in de Bijbel. En wat in de Bijbel stond was waar. Zo werd de draak gezien als de personificatie van de duivel. Het is een van de voorbeelden die goed duidelijk

Verschiedende draken (Jonston), 1657

Wielewaal (Nederlandsche vogelen), 1770-1829

maken hoezeer onze beleving van natuur in de loop der eeuwen is veranderd. Je moet de beleving en beschrijving van natuur altijd in de context van de tijd zien. Dan begrijp je dat het heel logisch is dat mensen vroeger in draken geloofden', zegt Hans Mulder.

Schatbewaarder

Mulder is de schatbewaarder van de Artis-bibliotheek (onderdeel van het Allard Pierson Instituut van de Universiteit van Amsterdam): 16.000 banden in totaal, inclusief 7.000 in depot. Gedrukte boeken en platen op geologisch, paleontologisch en biologisch gebied. De beroemde atlanten van Blaeu en historische manuscripten met soortbeschrijvingen van flora en fauna.

Het is een rijke bron waaruit hij kon putten voor zijn prachtig geïllustreerde boek,

want al die oude boeken laten perfect zien hoe wetenschappers gedurende vele eeuwen naar de natuur keken. Hoe (anders) mensen de natuur beleefden en beleven. Zo werd lange tijd gedacht dat de rups en de vlinder twee verschillende dieren waren. En eeuwenlang werd aangenomen dat fossielen door God in de grond waren gestopt om het (on)geloof van de mens op de proef te stellen.

Boekdrukkunst en ontdekkingsreizen

De ontdekking van de natuur begint ruim 300 jaar voor Christus bij Aristoteles, maar Mulder focust zich op de periode na 1500. Logisch, want rond die tijd werd de boekdrukkunst uitgevonden en begon de grote periode van ontdekkingsreizen. Ook de Reformatie stimuleerde natuuronderzoek. In die kerkelijke hervormingsbeweging stond namelijk het lezen en interpreteren van de Schrift centraal. En,

niet onbelangrijk, het idee ontstond dat je via de natuur God kon leren kennen.

Mulder: 'Grofweg kun je zeggen dat de er tot de 18e eeuw vooral aandacht was voor het exotische dier. Dat begint in de 18e eeuw te veranderen. Dan ontstaat er ook interesse voor de 'gewone' natuur. Niet voor niets stamt het meerdelige prachtwerk de Atlas Nederlandsche Vogelen van Nozeman uit die tijd. In de 20e eeuw staat dan het naar buiten gaan centraal. Mensen als Jac. P. Thijsse gaan met hele schoolklassen de paden op en de lanen in.'

Geen bedreiging meer

Hoe het nu met onze natuurbeleving staat? 'De natuur is voor ons geen bedreiging meer. De gemiddelde Nederlander beleeft de natuur denk ik als een groot park. Vroeger was het bos een gevaarlijke plek waar wilde dieren leefden. Nu beleven we het als een groot, gevaarloos park. Geen wandelaar kent meer de angst dat er achter de struiken een beer of een wolf staat. We voelen de dreiging van wilde dieren niet meer. Wat dat betreft is het interessant om te zien wat de recente komst van de wolf met de natuurbeleving van mensen doet.'

Smaak van hazenvlees

Een van de belangrijkste protestantse geleerden was Conrad Gessner (1516-1565). De in Zürich geboren natuurhistoricus verzamelde in zijn *Historiae animalium* alle informatie die hij kon vinden over het dierenrijk. Zo beschreef hij dat honden

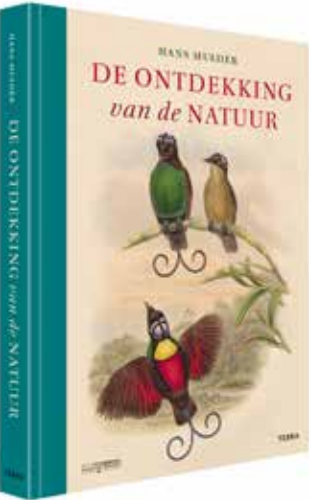

Tijger en panter (Gessner-Platter), vóór 1551

‘naar hazenvlees’ smaakten en dat het karakter van de luipaard vergeleken kan worden met dat van de boze, geërgerde en gevaarlijke vrouw.

Vaardig in zwemmen

Dankzij de uitvinding van de microscoop in de zeventiende eeuw kwam ook de onzichtbare dierenwereld steeds beter in beeld. De Delftse geleerde Antoni van Leeuwenhoek ontdekte ze onder stenen, in de grond en op en in het menselijk

lichaam. Hij zag mondbacteriën die ‘vaardiger waren int zwemmen, als ik tot die tijd gezien hadde’.

Steeds nauwkeuriger

Een paar prachtig getekende exemplaren van deze Dierkens, zoals van Leeuwenhoek ze

Quagga, 19e eeuw

noemde, sieren het boek. Mulders boek is dan ook niet alleen een onderzoek naar hoe mensen de natuur beleefden, maar vooral ook een onderzoek naar hoe mensen de natuur verbeeldden. Steeds nauwkeuriger. Kijk maar naar de gedetailleerde pentekening van de kop van een honingbij uit circa 1800: elk van de duizenden facetten in het oog is afgebeeld. De tekenaar, de Amsterdamse zilversmid Johannes Schepens, voegde er zelfs nog een microscopische weergave van het netvlies en de hersenen bij.

Zelf vindt Mulder de schetsen van Jan Velten (1695-1709) een van de meest fascinerende afbeeldingen die hij ooit in handen kreeg. We zien de binnentuin van een menagerie. Maar het bijzondere is dat Velten niet alleen aandacht heeft voor de dieren, maar ook

Binnentuin van menagerie van Blauw Jan (Velten), 1695-1709

duidelijk dat de mens niet boven de natuur staat. Het laat zien dat de dierentuin meer is dan een verzameling

van de Franse hoogleraar Georges Cuvier uit de 19e eeuw interessant. Hij stelde vast dat grote catastrofes in

‘Je moet de beleving en beschrijving van natuur altijd in de context van de tijd zien’

dieren. Het plaatst de mens als onderdeel van de natuur. Dat besef zijn we gaandeweg kwijtgeraakt. Wij voelen ons tegenwoordig ver verheven boven de dieren.’

Paradox

‘Het is een merkwaardige paradox: hoe meer kennis we over de natuur hebben, des te verder komen we er vanaf te staan. Dat besef, dat wij net als de dieren onderdeel zijn van de natuur, zou weer eens goed teruggebracht moeten worden. In deze tijd hebben we het, mede dankzij het klimaatprobleem, vaak over het redden van de wereld. Maar we zouden moeten beseffen dat we niet de wereld moeten redden, maar onszelf. Die wereld draait nog wel een tijdje door, ook zonder ons.’

Hooghartig

Mulder: ‘In dat opzicht vind ik het onderzoek naar fossielen

aardlagen zichtbaar zijn. Zo komen fossielen van bepaalde dieren in de ene laag wel voor en daarna niet meer. Dan zie je allemaal nieuwe soorten ontstaan.’

‘Nu weten we dat zoiets vijf keer in de geschiedenis van de aarde is voorgekomen. De laatste keer stierven de dinosauriërs uit, zo’n 66 miljoen jaar geleden. Ik vind het daarom een beetje hooghartig om te beweren dat wij de aarde moeten redden. Over een paar miljoen jaar is de mensheid misschien teruggebracht tot een laagje fossielen in de aardlaag. Die wetenschap maakt mij nederig.’

TEKST: OSWIN SCHNEEWEISZ
FOTO HANS MULDER:
MONIQUE KOOIJMANS
AFBEELDINGEN: UIT DE
COLLECTIE VAN HET ALLARD
PIERSON, DE COLLECTIES VAN
DE UVA

BIJ HET HEK – DEEL 3

Langs gebaande paden

In het ontluikende groen van het voorjaar pakken velen hun fietstochtjes weer op. Onwillekeurig merk je op dat de terreinbeheerders in de afgelopen wintermaanden onderhoud hebben gepleegd met snoeiwerk en het schonen van waterlopen. Waar eerst een groen schildje aan de boom hing met toegang voor een fietser, is dat nu ineens een klein, rood verbodsbordje geworden. Het voert naar een ‘fietsbarrage’ of ...: Hoe heet zo’n wandeltoegang met een haakse bocht eigenlijk?

Zonering

Niet zo prettig dat je vaste fietstochtje is omgelegd door een obstakel. Mogelijk heeft het te maken met het drukker wordende recreatieve verkeer in de natuur. Misschien kiest de terrein beherende organisatie bewust voor de wandelende recreant. Zo worden steeds vaker keuzes gemaakt waarbij de verschillende vormen van actief recreëren in de natuur – ruiters,

fietzers, wandelaars, wielrenners en mountainbikers – naast elkaar kunnen optrekken. Dat heet zonering.

Iedereen is terecht zijn plezier gegund. Toch is het voor wandelaars en rustige fietsers steeds meer oppassen voor de snelle twee-wielers door de uiteenlopende snelheden. Ook op lokale wegen krijg je steeds vaker te maken met groepjes renners. Hun vaart, waarmee je plotseling wordt gepasseerd, vereist extra aandacht. Ze zijn je soms al voorbij, voordat je er erg in hebt.

Op de plek van deze foto hoorde ik van medewandelaars, dat ook elders in de omgeving dergelijke doorgangen voor uitsluitend voetgangers aangebracht zijn. Een heldere sturing voor de groepen recreanten is alleen maar te prijzen.

Geitenpaadjes

De zijkanen van de doorgang zijn zo breed aflopend gemaakt dat ook

daar voor de recreërende fietser geen doorkomen aan is. Dat was een jaar of wat geleden nog wel anders. Toen vond je nogal eens ‘geitenpaadjes’ van omleidingen naast het hekwerk om de barrage stiekem te passeren. Zelfs bij klaphekken karden snelheidsmaniakken even snel over het paadje langszij om maar zo weinig mogelijk seconden te verliezen.

Het is overigens heel menselijk om te onderzoeken of je een doorgang kunt passeren, alvorens te moeten besluiten terug te gaan. Net zoals je op glibberige wandelpaden zoekt naar omweggetjes over gras of door struikgewas. De ware natuurminnaar laat zich niet tegenhouden. Die blijft zich altijd verbazen over de pracht van de natuur in een goed onderhouden, opengesteld landschap.

TEKST EN FOTO: KEES DE KROON

Voedselbos en pluktuin slaan brug naar de burger

Linda en Martijn Hulsman, die biologisch boeren op landgoed Vilsteren bij Ommen hebben een voedselbos en een pluktuin gerealiseerd. Het past bij hun visie om burgers te betrekken bij het boerenleven. Het Van Hemertfonds van SBNL Natuurfonds en FLEETCOR maakten de aanleg mogelijk.

Het bord bij de ingang van Erve Meijerink is uitnodigend. Kom even bij ons op de koffie of voor een glas melk in de ontvangstruimte en winkel. Linda en Martijn Hulsman vinden het belangrijk dat ze anderen op het erf krijgen. ‘We willen mensen laten genieten, hoe het hier is. We willen ze ook bewust maken waar hun voedsel vandaan komt. Ze zien hoeveel moeite het kost, maar ook dat het prachtig werk is’, vatten ze hun bedoelingen samen.

Bewust biologisch

Het paar is bewust overstapt op biologische landbouw. ‘Zoals het nu gaat in de landbouw, kan niet. We moeten stoppen met kunstmest en met bestrijdingsmiddelen. Ze zijn nadelig voor de bodem. Die moet weer gaan leven.’ Ze zijn er al een aantal jaren mee bezig. Het resultaat

is goed merkbaar, vertelt de veehouder. ‘De bodem is sponsachtiger door al het leven dat erin zit. Het grasland is kruidenrijker. Het is een en al gezondheid.’

22 cent extra

Eigenlijk hoeft van hen een officiële SKAL-erkenning niet, maar hij is vereist om de melk als biologische EKO-melk te kunnen verkopen. Het verschil in opbrengstprij is 22 cent per kg. Dat is fijn, want door de biologische bedrijfsvoering is de melkopbrengst per koe flink lager. Terwijl het gemiddelde bedrijf op zo’n 9.250 kg per koe per jaar uitkomt, zitten de 64 melkkoeien op Erve Meijerink op gemiddeld 6.500 kg.

Behalve Fleckvieh melkkoeien heeft het bedrijf ook zo’n 80 fokschapen, die in de uiterwaarden van de Overijsselse

De Franse schapen maken een rondje door de pluktuin. Een belevenis voor jong en oud die de tuin bezoeken.

Vecht hun kostje bij elkaar vreten. Die grond is minder geschikt voor de koeien. Het lamsvlees zetten ze zelf af via huisverkoop, verkoop op de boerenmarkt in Vilsteren, een voedselcoöperatie en via het restaurant De Klomp op het landgoed.

Landgoed Vilsteren

Hun werkwijze sluit aan bij het landgoed Vilsteren, dat inzet op streekproducten onder eigen merk, afkomstig van de boerderijen op het landgoed. Eigen streekproducten, waarvoor de boeren een eerlijke prijs krijgen en die de biodiversiteit en bodemvruchtbaarheid verbeteren, dat is het verdienmodel in dit oude cultuurhistorische landschap.

Martijn en Linda doen er voor de volle honderd procent aan mee. Mede dankzij Fransjan de Waard, de grote promotor van voedselbossen en permacultuur, staat er nu een pluktuin van een halve hectare en een voedselbos van een kleine twee hectare. In de pluktuin vind je niet alleen de gebruikelijke appels, peren, kersen, frambozen en bessen, maar ook veel

Linda en Martijn Hulsman willen burgers bewust maken waar voedsel vandaan komt.

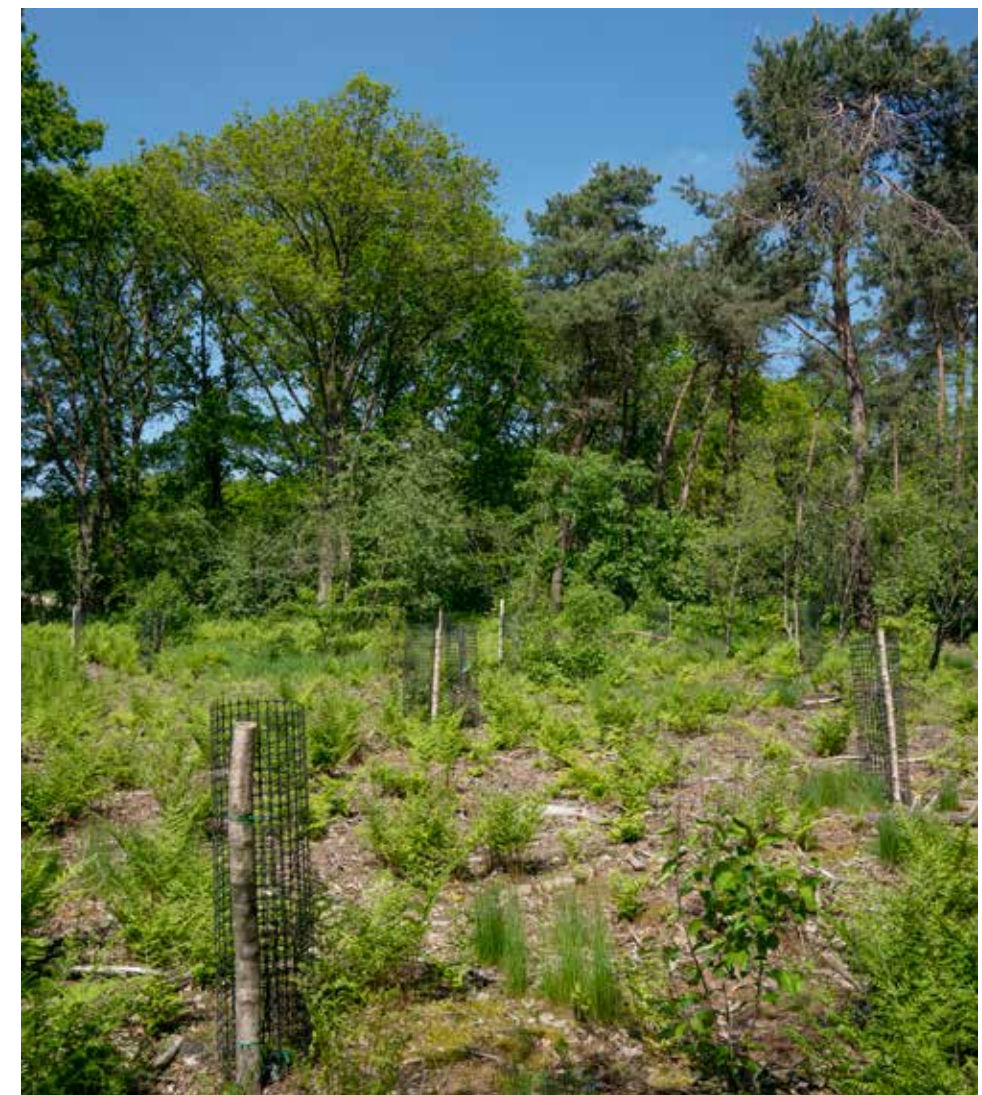

minder bekende soorten als duindoorn, pawpaw (prairiebanaan), fuchsia’s, olijfwilg, rimpelroos en honingbessen. Allemaal eetbaar, zelf meenemen in een mandje. Dat geldt ook voor groenten uit de moestuin. De pluktuin is vooral gericht op gezinnen en straks hopelijk ook schoolklassen.

Vruchten, noten en zaden

Een voedselbos is precies wat de naam suggereert. Een bos met bomen en struiken, die vruchten, noten en zaden opleveren. Het idee erachter is vernieuwend en tegelijkertijd simpel. Waarom geen landbouw bedrijven in een bos? Waarom moet dat altijd op een weiland of akker? Boslandbouw is bovendien goed voor het terugdringen van de CO₂-uitstoot. Op de plek waar Martijn en Linda Hulsman vorig jaar november de bomen en struiken neerzetten, stonden eerst naaldbomen. Een deel staat er nog en zo is het een mengeling van bos voor de houtproductie en voor voedsel.

‘We moeten nu de natuur zijn gang laten gaan,’ klinkt het afwachtend. De eerste, voorzichtige bloesem zat dit voorjaar al aan enkele takken, maar veel gaat het eindelijk niet opleveren. Het tweetal verwacht dat niet eerder dan over vijf jaar een behoorlijke oogst uit het bos. Deels voor de directe verkoop, deels in de vorm van jam, sappen, notenpasta’s, gebak, ijs. Die lange duur tussen planten en produceren maakt dat menigeen de stap niet zet. Zij konden dat wel dankzij de 10.000 euro van SBNL Natuurfonds. Daarvan is € 4.500,- gefinancierd door het Clean Advantage Programma van FLEETCOR. ‘Daar zijn we heel blij mee,’ melden de voedselbosbouwers, die onderzoeken of ze ook zorgcliënten bij het werk kunnen betrekken.

Waar eerst naaldbomen stonden verrijzen nu bomen en struiken die een grote verscheidenheid aan vruchten en noten opleveren.

Het gaat niet om geld

Of het straks allemaal financieel uit kan, boeit hen niet zozeer. ‘We moeten afwachten hoe het gaat. In dit geval moet je ook geduld hebben. Of het lukt gaan we zien. We hoeven er niet veel aan te verdienen. Het gaat niet altijd om geld,

het gaat erom dat je iets doet waar je jezelf goed bij voelt. Voor ons is het mooi, dat we de zelfredzaamheid van de mens zo onder de aandacht brengen.’

TEKST: HANS SIEMES
FOTO’S: HANS MENOP

MOMENT VAN MENOP

*Uitzicht wil ik,
Het liefst over de IJssel,
Uiterwaarden vol bloeiende meidoorns.
De lucht is houtig, het licht is scherp,
De stilte tastbaar, de ogen verwijlen.*

*Uit: Wandeling (1e strofe)
Anton Ent (2019)*

Anton Ent

Brussel bejubelt de biologische landbouw

Europees landbouwcommissaris Janusz Wojciechowski heeft een droombeeld. Het liefst wil hij dat de landbouw in de EU voor de volle honderd procent overschakelt naar biologisch. Geen schijn van kans dat dat gebeurt, maar dat de biologische landbouw een flinke sprong voorwaarts gaat maken is heel aannemelijk. Ook in Nederland.

De Europese Commissie wil dat in de komende tien jaar een kwart van alle landbouwgrond gewassen oplevert die biologisch zijn geteeld. Daaronder vallen de akkers en het grasland voor veebedrijven. 25 procent biologisch is een enorme opgave, waarvan absoluut niet zeker is of het lukt. Nederland moet dan een flinke kloof overbruggen. Samen met Bulgarije, Roemenië, Ierland, Polen en Malta bungelt ons land momenteel onderaan de ranglijst met 4,1 procent van alle landbouwgrond. In Europa ligt het gemiddelde op 8,5 procent, maar er zijn uitschieters zoals Oostenrijk met meer dan een kwart (26%).

Een bestaan voor familiebedrijven

De eurocommissaris bejubelt biologisch. 'Ze is het beste voor het klimaat, het milieu, dierenwelzijn en de biodiversiteit. Ze levert producten op van de hoogste

kwaliteit en voedselveiligheid', somt Janusz Wojciechowski op. Ook kleine bedrijven maken volgens hem een kans, als de overstap naar biologisch wordt gemaakt, zelfs kleintjes met 25 tot 100 dieren. 'Zij hebben nu geen schijn van kans in de concurrentie met bedrijven met duizenden dieren. Dankzij biologisch kunnen ze overleven. Sterker nog, we kunnen het aantal kleine bedrijven vergroten. Dat heeft een groot effect op de leefbaarheid van het platteland en op duurzame landbouw.' Hij vindt dat Europa zich niet moet richten op 'de race naar massaproductie in de landbouw', maar moet focussen op producten van hoge kwaliteit. 'Een landbouw waarin familiebedrijven een bestaan kunnen vinden.'

Aanmoedigen

'We zullen de boeren niet dwingen om over te stappen op biologisch. We gaan ze wel aanmoedigen om dat te doen', vertelt

eurocommissaris Janusz Wojciechowski. Het ondersteuningspakket richt zich vooral op het gedrag van de consument. Er komen grote promotiecampagnes. Scholen en overheidsgebouwen moeten over op biologisch. En er wordt van alles gedaan om consumenten kennis te laten maken met biologische producten.

Het idee is om waardebonnen te introduceren die de consument in de winkel kan benutten voor biologische producten. Verder gaat er geld naar onderzoek, certificering en het vormen van boerengroepen die biologische producten afzetten. In het nieuwe Europese landbouwbeleid dat in 2023 ingaat, komen stimulansen voor de overstap naar biologisch. Het budget voor ecologische maatregelen gaat naar 38 tot 58 miljard euro, waarvan een nog nader te bepalen groot deel bestemd is voor de omschakeling naar meer biologische landbouw.

Eurocommissaris Janusz Wojciechowski en Bionext directeur Michaël Wilde (r)

Balans herstellen

Het plan voor het vergroten en versterken van de biologische landbouw is onderdeel van de Green Deal en het daaraan gekoppelde Farm-to-Fork-programma van eurocommissaris Frans Timmermans. Samen met zijn Poolse collega presenteerde hij in maart de biologische plannen. Belangrijk element in de Green Deal is dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en antibiotica in 2030 met de helft is teruggebracht en het gebruik van meststoffen (vooral kunstmest) met 20 procent.

Hij verwacht dat in het plan van het ministerie veel elementen zitten die zijn organisatie eerder heeft aangedragen. Dat varieert van grote voorlichtingscampagnes en overal in publieke ruimtes biologisch op tafel zetten tot afschaffen van 9 procent btw op biologisch. Van een pachtbeleid, gericht op biologisch, tot eerlijk beprizen, waarbij niet-biologisch duurder wordt. Omschakelen moet financieel veel gemakkelijker worden gemaakt. En er moet veel meer geld in

TREND NAAR ANDERE LANDBOUW

De plannen voor meer biologisch sluiten aan bij een politieke trend om de landbouw in een andere richting te duwen. Niet meer zoveel mogelijk produceren voor zo laag mogelijke kosten, maar duurzame landbouw. Demissionair landbouwminister Carola Schouten maakte daarvoor haar beleidsnota gericht op kringlooplandbouw. Voormalig landbouwminister Cees Veerman en Louise Vet, voorzitter van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, voeren een coalitie aan van boeren, wetenschappers, natuurorganisaties en bedrijven die een stap verder gaan. Ze hebben een Deltaplan voor duurzame landbouw op tafel gelegd voor het nieuwe kabinet. Daarin bepleitten zij een landbouw die biodiversiteit, bodemvruchtbaarheid en herstel van de natuur nastreeft bij de productie. Daar moet dan een lonende bedrijfsvoering tegenover staan op lonende locaties.

'70 procent van de Nederlanders vindt biologisch nu te duur. Als het prijsverschil vervalt, laten ze biologisch niet meer links liggen.'

'De landbouw is een van de belangrijkste oorzaken achter het verdwijnen van de biodiversiteit. We moeten hoog nodig de balans met de natuur herstellen. Hoe meer biologische teelt op landbouwgrond, hoe beter het de biodiversiteit beschermt op dat land en de omgeving,' aldus Frans Timmermans.

Eindelijk serieus genomen

Elk land moet een plan maken hoe het in de komende tien jaar de 25 procent wil bereiken. Ook ons ministerie is daarmee begonnen. Bionext, de ketenorganisatie voor biologische landbouw en voeding, is daarbij nauw betrokken. 'We worden als sector nu eindelijk serieus genomen. Er is geen taboe meer op biologisch bij de overheid en de supermarkten. We juichen over de inzet op 25 procent. Duurzaamheid krijgt in de landbouw en voeding nu duidelijk een plek,' roept directeur Michaël Wilde enthousiast.

onderzoek worden gestoken: van 0,8 procent nu van het onderzoeksbudget naar 25 procent, vindt hij.

Eerlijk rekenen

Volgens hem wordt het een hele opgave om het doel in nog geen tien jaar te halen, 'maar het is niet helemaal onmogelijk.' Belangrijk is wat hij noemt 'eerlijk rekenen'. Er ontstaat een heel ander prijskaartje als bij niet-biologische producten de kosten voor de maatschappij, de natuur en het klimaat meetellen. Kosten, die ontstaan door de uitstoot van stikstof, CO₂ en door het gebruik van kunstmest en chemische middelen, becijfert hij.

Daarom wil Michaël Wilde die producten belasten. De prijzen van biologisch en niet-biologisch komen dan veel dichterbij elkaar te liggen. '70 procent van de Nederlanders vindt biologisch nu te duur. Als dat prijsverschil grotendeels vervalt, laten ze biologisch niet meer links liggen.'

‘Kwart van de grond biologisch in 2030 is een drastische opgave, maar niet onmogelijk.’

Dan gaat het snel. Zeker als consumenten zich realiseren dat ze kunnen bijdragen aan het klimaat, milieu en natuur,’ verwacht hij.

Strijd om de grond

Veel meer biologisch betekent ook meer aanspraken op de toch al schaarse grond in Nederland, simpelweg omdat de productie per hectare gemiddeld 15 tot 20 procent lager ligt. Er is zodoende meer grond nodig om dezelfde hoeveelheid voedsel te kunnen produceren als nu. Voor die grond zijn meer kapers op de kust: woningbouw, bos, zonneparken, windturbines, industrie. Dat

wordt nog een hele strijd, maar die moet in de ogen van de Bionext directeur maar gestreden worden. Wilde: ‘Dat gaat een hoop geld kosten, maar het kost voor natuur, klimaat en maatschappij nog veel meer als we niets doen, want het huidige landbouwsysteem faalt. We moeten afscheid nemen van het idee dat Nederland de hele wereld moet voeden,’ stelt hij. Een aspect dat bij dat alles een rol speelt is de grondprijs. Die zal hoe dan ook fors omlaag moeten ten gunste van biologisch. Michaël Wilde: ‘Landen als Oostenrijk en Zwitserland

scoren zo goed op biologische teelt, omdat hun grondprijzen veel lager zijn.’

Rol voor landgoederen

Hij ziet een mooie rol weggelegd voor landgoederen en andere particuliere grondbezitters om over te stappen op biologisch. ‘Landgoederen zijn gericht op de lange termijn, op het doorgeven aan de volgende generatie. Dat past helemaal bij duurzame landbouw, bij biologisch, kringloop en natuurinclusief. Dat is de toekomst. Het past bij een mooier Nederland, gebaseerd op ecologie, gezondheid en eerlijkheid’, is de boodschap van de Bionextdirecteur.

TEKST: HANS SIEMES
FOTO’S: BIONEXT, EUROPEAN UNION 2021

PANORAMA

Aflevering 7: Maannacht bij Overschie

In de rubriek Panorama laat Oswin Schneeweisz zich vrijmoedig inspireren door bekende en minder bekende landschapsportretten.

Je hebt vele soorten landschappen. Landschappen die liegen en bedriegen, die de werkelijkheid een beetje versluieren en landschappen die zich juist in al hun kwetsbaarheid blootgeven. Landschappen die zich laten lezen als een spannend boek en landschappen die je eigenlijk helemaal nooit zou willen betreden.

Déjà-vu

En dan zijn er de déjà-vu landschappen: de landschappen waar je nog nooit bent geweest, maar die je het gevoel geven dat je elke boom en elke steen kent. Tot die laatste categorie behoren veel panorama’s van Johan Barthold Jongkind, een van de meest invloedrijke schilders van de 19de eeuw. Iemand die begreep dat wat je van ver haalt niet altijd lekkerder is.

Jongkind sloot zich aan bij de Franse impressionisten van de school van Barbizon en woonde en werkte lange tijd in Frankrijk. Hij blies er zelfs zijn laatste

adem uit. Eigenlijk kwam de Nederlander vooral terug naar ons land vanwege overmatig alcoholgebruik en schulden.

Parel

Eenmaal terug in Frankrijk maakte hij op basis van schetsmateriaal echter de meest fascinerende oer-Hollandse landschappen. Landschappen die niet zelden worden beschenen door de meest sprookjesachtige maan uit de kunstgeschiedenis. Zo’n parel is Maannacht bij Overschie.

Verstild en tijdloos

We zien een trekschuit bij avond op het Schiekanaal. In de verte rijst de toren op van de kerk van Overschie. De maan staat hoog aan de hemel en schijnt tussen de donkere wolken door. Het water weerspiegelt het maanlicht en weerspiegelt de bomen, de paar kleine boerderijen en de kerktoeren. Door het tegenlicht van de heldere volle maan zijn van de schuit en de opvarenden weinig details te onderscheiden en krijgt het landschap een verstilde, tijdloze sfeer.

Magie

En als je maar lang genoeg kijkt beseft je dat jij daar in die trekschuit had kunnen zitten dat langs het jaagpad richting Overschie vaart. Of anders gezegd: je realiseert je dat je hier, op deze plek, in dit ‘lang-voordat-ik-geboren-was-jaar’, niet aanwezig hoeft te zijn geweest om er aanwezig te zijn geweest. Dat is de magie van Jongkinds door de maan beschenen landschappen.

Het is de maan zoals we die aan de hemel kunnen zien staan tijdens een mooie avondwandeling. De maan waarvoor je even stil blijft staan en je onder het uitroepen van ‘ohhh, kijk eens, wat een mooie maan’ je even de nietigheid van het menselijk bestaan ervaart en de grootsheid van de kosmos. Zo’n maan kennen we allemaal.

TEKST: OSWIN SCHNEEWEISZ
AFBEELDING: RIJKSMEUSEM TWENTHE, ENSCHEDE

Vragender Veen

Van sleedoorndpage tot landweren en pinetum: vijftien nieuwe projecten

De toekenning van financiële ondersteuning voor nieuwe projecten, vanuit de verschillende fondsen van SBNL Natuurfonds, verloopt dit jaar anders dan voorgaande jaren. Voorheen organiseerde SBNL in het vroege voorjaar een feestelijke bijeenkomst, waarbij zij symbolisch een cheque overhandigde aan elk van de aanvragers. Door de coronamaatregelen is hiertoe dit jaar nog altijd geen gelegenheid geweest. Wel is inmiddels de inhoud van de nieuwe projecten bekend. Hiernaast een overzicht van de gehonoreerde aanvragen.

FONDS WEST-GELDERLAND

- 1 Landgoed Bokhorst ligt tussen Putten en Nijkerk en is ongeveer 80 hectare groot. De contouren van dit landgoed zijn recent hersteld door middel van hagen. Vanuit het Fonds West-Gelderland heeft SBNL Natuurfonds hiervoor € 2.000,- toegekend.
- 2 Landgoed Beekzicht strekt zich uit van het Appense veld tot aan de IJssel. Het landgoed krijgt een ondersteuning van € 7.000,- voor het versterken van zowel het landschap als de biodiversiteit. De eigenaren willen dit bereiken door de ontwikkeling van een voedselbos, het versterken van de voedselakker en door de inrichting van overhoekjes.
- 3 Landgoed Schovenhorst wordt ook wel het mooiste geheim van Putten genoemd. Op dit landgoed is lange tijd geëxperimenteerd met allerlei boomzaden. SBNL Natuurfonds stelt nu € 6.500,- beschikbaar voor informatiepanelen bij de inmiddels indrukwekkende bomen in zowel het kleine als het grote pinetum.

BARON EN BARONES VAN HEMERT TOT DINGSHOF-COLDEWEIJ FONDS

- 1 Haaksbergen lag in de Middeleeuwen aan de belangrijkste verbindingroute tussen Deventer en het Duitse Münster. Rond Haaksbergen waren daarom zogeheten landweren aangelegd om deze plaats te beschermen tegen ongewenste indringers. Daarnaast kent Haaksbergen een schans uit de tijd van de Tachtigjarige Oorlog. Overijssels Particulier Grondbezit wil cultuurhistorisch onderzoek doen naar het historische landschapspatroon rond de schans en de landweren en ontvangt hiervoor € 7.500,-.
- 2 Stichting Eetbaar Olst-Wijhe zet zich in voor eten uit de natuur en het duurzaam beheren van het landschap. Zij bouwt aan een lokale beweging, waarin iedereen een plek krijgt om samen te werken, te delen en te genieten. Voor de vergroening van het IJssellandschap is er uit het fonds € 7.000,- toegezegd, bedoeld om natuurlijke hagen en bloemrijke akkerranden aan te leggen.
- 3 De Gorsselse Heide is een mooi natte-heidegebied en heeft de potentie dé natuurparel van de Achterhoek te worden. Bijzonder is dat de inwoners, verenigd in een stichting, zelf het herstel en beheer doen. De Stichting Marke Gorsselse Heide ontvangt daarom vanuit het Van Hemertfonds € 7.500,- voor een robuustere heide.
- 4 Stichting Hoopheggen heeft sinds

Pinetum Schovenhorst

- 2019 al zo'n 15.000 meter heggen aangeplant. Iedereen die wil kan zich aansluiten en grond, geld of spierkracht ter beschikking stellen. Voor dit unieke initiatief krijgt de stichting € 10.000,- toegekend voor verder herstel van heggen in het landschap. Het bedrag mag worden aangewend voor projecten waarbij verbetering van de biodiversiteit onderbouwd kan worden.
- 5 Ten oosten van het Achterhoekse kerkdorp Vragender ligt een uniek hoogveengebied. Hoogveen dat nog leeft. De Stichting Marke Vragender Veen heeft daarvan 40 hectare in eigendom en ontvangt € 5.000,- voor het vergroten van de bufferzone die het veen moet beschermen tegen de instroom van voedselrijk water (wat schadelijk is voor het hoogveen). Dit komt de natuurlijke biodiversiteit ten goede.
- 6 Het Kloosterbos, deel van landgoed 't Nijveld, ligt bij Bredevoort. Het bos is

- ongerept en vol historie. De ambitie is om de middeleeuwse waterhuishouding te herstellen door middel van vernatting. Daarnaast wil het landgoed de beleving van de Kloosterschans verbeteren. Voor dit alles is € 17.715,- beschikbaar gesteld. Hiervan komt € 7.715,- uit het Van Hemert Fonds en € 10.000,- van de Stichting Landschap Behoud Overijssel.
- 7 Kasteel Huis Bergh is een van de grootste kastelen van Nederland en stamt uit de 12e eeuw. Het landgoed krijgt € 12.000,- uit het fonds voor herstel van de zogeheten Loolaan en aanleg van een robuuste corridor. SBNL Natuurfonds heeft daarbij een voorkeur voor nieuwe landschapselementen zoals een houtwal en kruidenrijke akkerranden.
- 8 Landgoed De Barkel wil niets liever dan zoveel mogelijk wandelaars laten genieten van de prachtige natuur op het landgoed. Eerder al ontving de

bijbehorende Stichting Cultureel Erfgoed De Barkel geld vanuit het Prins Bernhard Cultuurfonds voor een kunstproject met jonge berkenbomen die samen een gangenstelsel vormen. Nu ontvangt de stichting € 2.700,- vanuit het Van Hemertfonds voor het bevorderen van de biodiversiteit op het landgoed.

9 Stichting Guacamaya heeft een lesprogramma ontwikkeld over vlinders (en andere insecten) voor basisscholen. De gemeente Steenwijkerland, waar de stichting is gevestigd, is het belangrijkste leefgebied voor drie soorten dagvlinders, waaronder de bedreigde sleedoornpage. De stichting ontvangt nu een bijdrage van € 4.000,- voor het interesseren van kinderen voor en het vergroten van hun kennis over de sleedoornpage. Dit gebeurt door middel van een nieuw lesprogramma en door de aanplant van sleedoorn en zijn favoriete nectarplanten.

NORA CROIN MICHIELSEN FONDS

1 De term uitkap staat voor het continu uitdunnen van het bos. Bomen worden gekapt als zij hun doeldiameter hebben bereikt. Dit kan alleen als het bos van nature voldoende verjongt en de gekapte exemplaren dus worden vervangen door jongere bomen. Dit systeem, waarbij het bos zichzelf in stand houdt, wordt uitkapbeheer genoemd. De Bosgroepen Midden-Nederland willen graag onderzoeken wat de biodiversiteits-effecten, de klimaatbestendigheid en de financiële haalbaarheid

is van dit zogeheten uitkapbeheer. SBNL Natuurfonds stelt hiervoor een bedrag beschikbaar van € 14.000,-.

2 Wetenschappers maken bij hun onderzoek graag gebruik van waarnemingen door vrijwilligers en amateur-wetenschappers die in de regel worden verzameld via waarnemingswebsites. Deze vorm van onderzoek wordt ook wel ‘citizen science’ genoemd en is sinds de komst van het internet explosief gegroeid. De afdeling FLORON van RAVON wil aan de hand van ruim 50 miljoen waarnemingen uit citizen science projecten een model bouwen voor de bloeitijd van planten. Dankzij nieuwe statistische methoden kan de gehele bloeitijd op die manier worden gemodelleerd. SBNL Natuurfonds heeft toegezegd hieraan € 15.000,- bij te dragen.

3 Door de klimaatverandering is er de laatste jaren steeds meer aandacht voor agroforestry. Bij deze vorm landbouw wordt het planten en beheren van bomen en bos gecombineerd met het verbouwen van gewassen. Stichting Weerwoud wil de agroforestry in Nederland opschalen door concrete handvatten te bieden aan boeren bij het omzetten van hun bedrijfsmodel naar een agroforestry-systeem dat zowel productief is als bijdraagt aan het herstel van biodiversiteit en bodemkwaliteit. SBNL Natuurfonds heeft hiervoor € 15.000,- uitgetrokken.

TEKST: MARLIES KOLTHOF

FOTO’S: MAAIKE BRASZ EN SIMONE LUIJCKX

Kloosterbos

BEESTACHTIG SPREEKWOORD

In zijn kuif gepikt

Wanneer je in je kuif bent gepikt, ben je volgens Van Dale ‘verongelijkt, gekrenkt, gepikeerd, beledigd’. De omschrijving bij de kuif luidt als volgt: ‘(bij vogels) opstaande vederbos boven op de kop.’ De vogelgids meldt maar liefst acht vogelsoorten, van wie de naam begint met kuif-. Daarnaast hebben ook bijvoorbeeld reigers, kieviten en kwakken er eentje.

Ondergedompeld

Naast veel andere eenden en ganzen dobbert er op de ruime vijver in het park van mijn Brabantse woonplaats ook een spannetje kuifeenden. De kuif van de mannelijke kuifeend (foto) is bekend. Ook het vrouwtje heeft een kort kuifje, al is die op deze foto niet te zien. Eerlijk gezegd begrijp ik de krenking en belediging, als je tijdens de paring zo wordt ondergedompeld. Letterlijk en figuurlijk in je kuif gepikt.

Wild en tam hand in hand

Goed beschouwd is de term ‘wilde eend’ erg ruim genomen. Verwildering en vertamming gaan hand in hand. In het water van de vijver is de eend, met een grote verscheidenheid aan boeren-, dorps-, stads- en soepeenden, meestal zo tam als een kip. De echte wilde eend is ooit door menselijk toedoen gedomesticeerd en tot productief huisdier gefokt. De scheidslijn tussen tam en wild is daardoor dun geworden. De groepen eenden die we in ons verstedelijkte land tegenkomen, kun je amper nog wild noemen. Ook de kuifeendjes op de foto, die uit zichzelf naar de bewoonde wereld toe trekken, voelen zich tussen de mensen volkomen op hun gemak.

Luidkeelse gevechten

Ook bij andere diersoorten zien we een soms een dunne lijn tussen tam en wild. Katten die door hun baasje zijn gedumpte of zelf zijn weggelopen, verwilderen

In ieder nummer behandelt Kees de Kroon een populair ‘dierlijk’ spreekwoord. Hij probeert hierbij een verklaring te vinden voor de herkomst.

in korte tijd. In mijn jonge jeugd, thuis op de boerderij, hadden we een paar tamme huiskatten. Wanneer die in het fietsenschuurtje te eten kregen was er, met name in het weekend, bezoek van hun verwildeerde soortgenoten van de betonfabriek. Die kregen door de week eten van de buiten werkende terraz-zowerkers, maar op zondag bleven de kattenbakken leeg. Met een kilometertje via het tussenliggende weiland waren ze zo bij ons. Het samenkomen ging altijd met luidkeelse gevechten gepaard. Je durfde er niet heen.

Hoe bekoorlijk zijn dan deze vertamde kuifeendjes, liefkozend ook wel ‘bontjes’ genoemd. Met hun scherp afgetekende avondkledij veren ze moeiteloos mee met elke golf. Zo statig als dansers in smoking op een chic feest.

TEKST: KEES DE KROON

FOTO: JAN VAN DER GREEF

Zwerven over het Deelense Veld

16,5 KM

Startpunt: Parkpaviljoen De Hoge Veluwe
Het hele jaar door opengesteld, maar het best begaanbaar in zomer en najaar

Het Deelense Veld is het meest bijzondere deel van Het Nationale Park de Hoge Veluwe. Harde ijzerbanken zorgen ervoor dat het regenwater op veel plaatsen niet kan wegzinken. Het resultaat is een serie vennen in een natte 'savanne' van pijpenstrootje. Dit is een route voor de echte avonturier. Het traject is lang en plaatselijk lastig te bewandelen. Er zijn natte laagtes waar je doorheen moet waden. Wees voorzichtig met waar je loopt en verstoort de zeldzame fauna niet!

- 1 De route begint over een oude zand-verstuiving met vliegdenen.
- 2 Aan je rechterhand ligt het uitgestrekte Deelense Veld. Langs het wandelpad zijn libellen te zien, waaronder witsnuitlibellen. Op het pad ligt soms een adder of hazelworm te zonnen.
Aan je rechterhand zie je twee zandpaden. Neem het tweede pad dat naar het oosten leidt. Verderop, op de kruising, sla rechtsaf.
- 3 Hier begint je tocht over de natte vlakte van het Deelense Veld.
Ga bij de rand van het park rechtsaf. Als je rechts een ven ziet (de Gietense Fles), ga opnieuw naar rechts.
- 4 Hier zie je goed de ondoorlatende ijzerbanken in de bodem. Iets verderop wordt het pad drassig en groeit de zeldzame flora net naast of zelfs midden op het pad.
Volg het pad dwars over het Deelense veld. Na het tweede meertje splitst het pad. Neem de rechters tak tot de kruising.
- 5 Dit pad verbindt de jachthuizen van Willem III met elkaar. Het openplaggen heeft de bijzondere flora hersteld. Bij de passage rond het eerste ven kan het water hoog staan.
Sla linksaf bij de kruising.

Gevlekte witsnuitlibel

- 6 Het terrein wordt langzaam weer wat droger.
Sla rechtsaf bij de bosrand en bij de kruising links.
- 7 Aan de rechterkant van de befaamde Karitzkyweg zie je het Braamsveld. De Duitsers gebruikten dit gebied in de Tweede Wereldoorlog als 'Fliegerhorst Deelen'. Twee plantensoorten, de heidezegge en de kleine schorseneer, komen vrijwel alleen hier voor.
Waar de weg een scherpe bocht naar links maakt, volg het parallelle pad terug naar rechts. Dit leidt over het Braamsveld. Bij het bos aan de andere kant, sla rechtsaf en dan links (rood gele markering). Ga vanaf hier recht door, tot je op de Heiweg komt. Ga hier links.

- 8 De Heiweg loopt hier door de beek van de IJzeren Man. Het traag stromend veenmoeras mondt uit in deze beek. Dit kleddernatte pad is op de waadplaats verhard, dus je zakt niet weg. Aan de randen van het water groeit beenbreek.
- 9 Op het pad komen rugstreeppadden voor en er groeien bijzondere planten, waaronder grondster.
Eenmaal bij het fietspad, sla linksaf en volg de rood gele markering terug naar het Bezoekerscentrum.

Bruine vuurvlied

Heidezegge²

Rugstreeppad¹

Liggende vleugeltjesbloem

DEZE ROUTE KOMT UIT CROSSBILL GUIDE VELUWE (AUTEUR DIRK HILBERS).
ISBN: 978-94-91648-19-9
FOTO'S: CROSSBILL GUIDES / DIRK HILBERS

1. Image licensed by Ingram Image 2. Wikipedia Commons

HOOFDSTUK 10

Goudvlokje overspeelt zijn hand

EINAERT ontwaakt in het cachot. Vanochtend zal hij zijn vonnis aanhoren. Wordt het vrijspraak of toch ophanging? Hij heeft het Koningspaar onder vier ogen met gespeelde emotie plechtig beloofd voortaan een goede dienaar te zijn.

Kortzichtigheid

Grote en kleine dieren zijn al vroeg voor de hofpoort toegestroomd. 'In kwesties van leven of dood', begint Koning Nobel, 'is mijn vrouw een betrouwbare raadgever. Enkel uit liefde ga ik mee met haar argumenten. Reinaert is een durfal, die we in de strijd om het behoud van het steeds drukker Grote Dierenbos goed kunnen gebruiken'. Zo, het hoge woord is eruit, denkt Nobel bij zichzelf, terwijl hij twijfelt over zijn eigen kortzichtigheid. Bang als hij is dat hij toch nog veel last zal krijgen van de sluwe vos. Reinaert maakt een diepe buiging en zegt: 'Majesteit, U en uw warmhartige gemalin zullen rijkelijk beloond worden, nu en in het hiernamaals.' Hoort Nobel nou barmhartige? Hij laat het maar passeren.

Vrij man

Ten overstaan van het volk verklaart Koning Nobel Reinaert de Vos weer tot vrij man. 'Niemand mag hem, noch zijn gezin, ook maar een haar krenken. Gaat allen heen in vrede'. Teleurgesteld horen de toehoorders het vonnis aan. Enkele druipen direct af. Vooral de kleinere dieren, op wie Reinaert zich harteloos botviert, zijn teleurgesteld. Rein stapt een paar treden hoger op naar het bordes van de Koningstroom, keert zich om en spreekt tot het volk: 'Ik bedank jullie voor jullie komst en wens iedereen eveneens een vredige reis naar huis. Pas goed op jullie gezinnen. Ik ga nu ook snel naar huis, waar mijn vrouw met het eten wacht'.

Op het galgenveld

De secretaris van Nobel, Tielcelijn de Raaf, vliegt met spoed naar Tibeert de Kater op het galgenveld. Deze zit juist met Firapeet de Wasbeer en Goudvlokje de Boommarter te debelen. De winnaar mag Reinaert de strop om doen. 'Hou maar op jongens', spreekt Tielcelijn met spijt in zijn stem. Grimbeert de Das is als 'mol in het gezelschap' ongevraagd met het drietal meegegaan naar het galgenveld. De das appt naar zijn oom Reinaert wie de beulsrol op het schavot graag wilde vervullen. 'Dat komt ze duur te staan', appt Rein terug.

Lamfroït

Nietsvermoedend komt Goudvlokje Reinaert een paar weken later tegen in het gehucht Fiedeldij. Daar woont Lamfroït de

timmerman, een deskundig vogelkastenmaker. Veel van zijn getimmerde kastjes voor allerlei soorten meesjes hangen in de omgeving om de processierups te bestrijden. Zijn collectie heeft Lamfroït uitgebreid met grotere nestkasten die bescherming bieden aan bijvoorbeeld eekhoorns. De kasten zijn voorzien van een mechanisme dat omklapt als zich viervoetige rovers voor het toegangsgat vertonen.

Grijpgraag

'Wat leuk, dat ik je zie', meesmuilt Rein tegen Goudvlokje. 'Ik zie je weleens achter een eekhoorn aanjakkeren in de boomkruinen. Maar licht en behendig als ze zijn, ontsnappen ze meestal. Nu liggen ze hier vlakbij voor het grijpen', voegt de sluwe vos eraan toe. Daar heeft Goudvlokje wel oren naar. Goedgemutst lopen beide naar het beukenbos naast het weiland dichtbij. 'Kijk daarboven hangt zo'n kast. En die is bewoond, aan de verse keuteltjes hier beneden te zien.' Goudvlokje heeft aan een half woord genoeg. Belust op zijn gemakkelijke prooi is hij al onderweg: rits rats naar boven met zijn scherpe klauwen. Met zijn linkerpoot op de zitstok voor de nestkast tast Goudvlokje met zijn grijpgrage rechterpoot in het toevoergat en voelt dat er vers leven zat. Snel trekt Fientje, het eekhoornvrouwtje, de twee wiggen weg. De zitstok klapt om. De plots loshangende boommarter verwondt zijn rechterpoot, tot op dat moment nog gretig graaiend in het nest, aan een van de scherpe spijkers van de nestkast. Een scherpe kreet van helse pijn verscheurt de stilte van het bos.

Kermisattractie

Hulpeloos hangt de boommarter op tien meter hoogte onder de boomkast met zijn ene poot nog vast in het toevoergat. Uiteindelijk weet Goudvlokje zich behoedzaam te bevrijden en begint aan de afdaling. Maar al na de eerste passen verliest hij zijn evenwicht. Op de hevig bloedende poot kan hij niet steunen. Hij stort naar beneden in de zachte beukenhumus en blijft urenlang buitenwesten liggen. Een wandelaar met hond vindt hem. Die waarschuwt Lamfroït. De timmerman haast zich, samen met een paar nieuwsgierige klanten, naar de plek des onheils, waar de ongelukkige naast de beuk als een kermisattractie wordt bewonderd. Lamfroït ontvangt complimenten om zoveel vindingrijkheid als nestkastenmaker. Rein hoort het gesprek met leedvermaak aan. Boontje komt om zijn loontje.

TEKST: KEES DE KROON

ILLUSTRATIE: KEES DE VOS

De natuur neemt het over

Een oud Jiddisch gezegde luidt: ‘Mann Tracht, Un Gott Lacht’. Wat zoveel betekent als: De mens maakt plannen en God lacht. Want maar al te vaak loopt het in het leven heel anders dan wat we vooraf hadden bedacht. Zo ook in het geval van de bouwwerken in deze fotoreportage. De mens plant en bouwt ze, gebruikt ze een tijdlang (of niet), en laat de opeengestapelde stenen vervolgens aan hun lot over. Afbreken kost wellicht te veel moeite of geld. Dus wat gebeurt ermee? De natuur neemt het over. Want de natuur laat zich niet tegenhouden door menselijke bedenksels. Zij vindt haar eigen weg.

← De Uilenhorst bij Oude Willem

Het gehucht Oude Willem ligt midden in het Nationaal Park Drents-Friese Wold. Het ontleent zijn naam aan de laatste herder die er met zijn schapen over de uitgestrekte heidevelden trok. Als hij begin 20e eeuw stopt, besluit de Nederlandse overheid tot ontginning. Voor het fysiek zware werk worden werklozen ingezet die overnachten in de stallen van boerderij De Uilenhorst. In 1934 biedt de boerderij onderdak aan studenten die een rijweg en een rijwielpad moeten aanleggen, voorzien van berkensingels aan weerszijden. Een van de paden in het gebied heet daarom nog steeds liefkozend Studentenpad. In de Tweede Wereldoorlog worden bij De Uilenhorst Joden tewerkgesteld door de Duitse bezetter. Pas in 1966 komt er een definitief einde aan de werkkampen in Oude Willem. Boerderij De Uilenhorst raakt verlaten en wordt overgeleverd aan de elementen.

↑ Steenfabriek Pilo in natuurgebied Jufferswaard, Renkum

In 1875 koopt bankier Heijman Wolff uit Amsterdam 28 hectare grond van baron van Brakell, bewoner van Kasteel Doorwerth. Hij wil er een steenfabriek beginnen. In 1880 worden in Renkum de eerste stenen gebakken. De ‘dijk’ achter de fabriek is in werkelijkheid een kleivoorraad. Als de Duitsers in 1942 voldoende stenen hebben om de vliegbasis in Deelen te bouwen, leggen zij de productie stil. De steenkool die de fabriek verstoekt, is voortaan nodig voor de wapenindustrie. De steenfabriek raakt zwaar beschadigd tijdens de Slag om Arnhem. Na de oorlog herstelt men eerst alleen de markante schoorsteen. Deze moet namelijk werken om een vergunning te krijgen voor de herstart van de fabriek. Maar zover komt het nooit. In 1953 wordt het terrein gesaneerd. Tegenwoordig is het in eigendom van Staatsbosbeheer. De schoorsteen krijgt waarschijnlijk een monumentenstatus. De rest van de voormalige fabriek is inmiddels overwoekerd door de natuur.

Havezate Nettelhorst, gemeente Lochem

De Nettelhorst wordt voor het eerst genoemd in 1379 als Steven van Nettelhorst ‘dat huys te Nettelhorst met sijnen toebehoren’ beleent. Aangenomen wordt echter dat dit versterkte huis dan al een paar eeuwen oud is.

In 1424 draagt Gijsbert van Nettelhorst het over aan Johan van Middachten. De geslachtsnaam Nettelhorst verdwijnt daarna. In 1465 komt de havezate in handen van de adellijke familie Van Heeckeren. In 1875 raakt de Nettelhorst onbewoond en plaatst de familie een advertentie voor ‘Verkoop Voor Afbraak’. Dat wil zeggen dat het in onderdelen is verkocht. De interieuronderdelen verhuizen naar Twickel en ook stenen, gietlood en hout worden verkocht. Daarna krijgt baron Van Heeckeren klaarblijkelijk spijt en koopt het restant met de traptoren terug. De toren bezwijkt in 1884 alsnog tijdens een storm, omdat de muren geen steun meer hebben. Het onderste deel van de traptoren blijft over en staat sindsdien onberoerd in het weiland. De ruïne en het omliggende land is tegenwoordig in handen van Stichting Twickel. Het terrein is aangemerkt als historische buitenplaats en is een Rijksmonument.

Het nooit afgebouwde Groote Museum, Het Nationale Park De Hoge Veluwe

In 1921 wordt in opdracht van het echtpaar Kröller-Müller gestart met de bouw van een kunstmuseum, na jarenlang plannen en ontwerpen door architect Henri van de Velde. Voor het vervoer van de bouwmaterialen en de zware blokken Maulbronner-zandsteen komt er zelfs een speciale spoorlijn vanaf Wolfheze, het ‘Geitenlijntje’. Maar door ernstige financiële problemen van het bedrijf van Anton Kröller ligt de bouw in 1922 alweer stil. De blokken zandsteen worden gebruikt voor het vervaardigen van beelden en de zogeheten President Steynbank (een ontwerp van Henri van de Velde). Het baanlichaam van de afgebroken spoorlijn is nog steeds deels terug te vinden in het landschap (Wildbaanweg). Wat verder rest, is een aantal zogeheten keermuren. Deze hebben de status van Rijksmonument, omdat ze waardevol zijn voor de Nederlandse architectuurgeschiedenis. Het huidige Kröller-Müllermuseum staat op een steenworp afstand van de ruïne en is aanzienlijk kleiner dan het originele ontwerp.

Ruïne Eyckholt, Heerlen

Het riddergoed Eykholt is oorspronkelijk een leengoed van het aartsbisdom Keulen en bestaat uit een kasteel met bijbehorende hoeve en watermolen. Het kasteel wordt voor het eerst genoemd in een akte uit 1385, als het eigendom wordt van de uit Aken afkomstige ridder Gerard van den Eycholtz. De Eikendermolen wordt voor het eerst vermeld in 1486. In 1736 brandt de hoeve af. Daardoor raakt ook het kasteel in verval. Het wordt voortaan alleen nog gebruikt als opslagruimte voor landbouwproducten. In 1760 slopen de laatste eigenaren, de familie Van der Heyden-Belderbusch, het kasteel. Tegenwoordig is er niet veel meer van over dan een ruïne, die bestaat uit een weermuur en een vierkante toren, vermoedelijk uit de 14e eeuw. Alleen het woonhuis van de Eikendermolen is nog in tact. Het gebied is inmiddels in handen van Natuurmonumenten.

Hoewel de kasteelruïne goed te zien is, heeft de invloed van de natuur in de loop der eeuwen duidelijke sporen nagelaten.

Ruïne Nijenbeek, Landgoed De Poll, Voorst

Kasteel Nijenbeek, ook wel bekend als het Hooge Huis, staat op zo’n 200 meter van de IJssel.

Het is een grote, vierkante donjon, een middeleeuwse versterkte woontoren. Na een strijd tussen Reinoud III van Gelre en zijn broer Eduard wordt de onfortuinlijke Reinoud door zijn broer opgesloten in deze eenzame donjon (1361).

Naar verluidt wordt Reinoud tijdens zijn verblijf zo dik dat hij niet meer door de deur kan. Tijdens de Gelderse oorlogen verwerft Karel van Gelre het kasteel en sloopt het gedeeltelijk. Alleen de donjon laat hij staan.

In de nadagen van de Tweede Wereldoorlog wordt een eenheid van de Duitse Wehrmacht er met een granaatbeschieting verdreven door de Canadese bevrijders. Dit brengt het gebouw aanzienlijke schade toe. In 2015 is de ruïne geconsolideerd om verder verval te voorkomen. Openstelling voor bezoek is maar zeer beperkt mogelijk vanwege de aanwezigheid van beschermde diersoorten.

Volmaakte Eau de Vie van fruit uit de Betuwe

Stokerij Lubberhuizen is de eerste Nederlandse ambachtelijke stokerij van volrijp fruit, bij voorkeur uit hoogstamboomgaarden. Zij richt zich op hoge kwaliteit van op smaak gebrachte destillaten. Met menselijke maatstaven van proeven, ruiken en kijken tijdens het productieproces zijn er ieder jaar kleine verschillen in smaak en kwaliteit. Juist dat maakt haar uniek in haar ambacht.

De stokerij ligt aan de Waalbandijk in Varik. Ze is gevestigd in een gerestaureerd brandweerhuis. Daar vinden het distilleren, rijpen en bottelproces plaats. Ernaast staan het proeflokaal en de winkel. Naast het fraaie complex van enkele huisjes aan de dijk springt de Dikke Toren van Varik in het oog.

Weinig coöperatief

Bas Lubberhuizen (74), tot twintig jaar geleden een bekende Amsterdamse uitgever en cafébaas, publiceerde met Henk Raaff 'Het Volkomen Stookboek'. Daarna droomden ze ervan samen een eigen stokerij te beginnen. 'In Frankrijk kwamen we weinig verder', zegt Bas. 'De Fransen zijn weinig coöperatief.' Gelukkig vonden ze een goede voedingsbodem in de cursussen en werkbezoeken die zij in Zuid-Duitsland volgden. Op de terugweg van een cursus viel in 2003 onze beslissing, vertelt Bas. 'Goedgezind betrokken we daarna ook onze apparatuur, inclusief de koperen destilleerketel, uit het Zuid-Duitse wijngebied. Sinds 2018 is broer Joost mijn compagnon.'

In eerste instantie betrok de stokerij nog fruit van de oude fruitveiling Geldermalsen, maar allengs werden het oude, zeldzame soorten. In hun bestseller Betuws Goud, vergelijkbaar met een goede Calvados, zitten hoogstamrassen als Notarisappel, Bellefleur, Sterappel en Alkemene; in de gisting verrijkt met een kwart peer. Na het destilleren rijpt de Eau de Vie nog minstens twee jaar op gebruikte wijnvaten van eikenhout.

Batches van particulieren

Bas blijkt dol op bijzondere vruchtensoorten. Zijn ambitie en vakmanschap drijft op zeldzaam verkregen vruchten. In zijn kernassortiment komen appelpoudrenet, framboos, pruim, zwarte bes, morel en kweeper voor. 'Steeds vaker krijg ik batches (100 tot 150 kilo) aangeboden van particulieren. Van twee moerbeibomen kreeg ik de oogst van

150 kilo. Uit zes kilo fruit komt een halve-literfles eindproduct. Ik beloon de aanbieder altijd met enkele flesjes. Op de etikettering beding ik slechts in kleine lettertjes onze stokerijnaam.' Bas verwerkt ook met plezier sleedoorns, liefst na een vorstperiode. 'Ze zijn met die stekels alleen zo moeilijk te plukken zonder je handen te verwonden. Het gaat in kilo's zo langzaam! Wat ik ook graag zou willen zijn vlierbessen en hulstbessen.'

Gemalen pulp

De fruitsoorten komen in de grote kisten aan. 'Soms van zeer dichtbij, zoals uit de prachtige hoogstamboomgaard van de buurman hiernaast. Hij teelt nu uitsluitend voor ons.' Als gemalen pulp gaat alles in plastic tonnen, gist erbij, en de suikers worden bij de ideale temperatuur van vijftien graden Celsius in circa vier weken omgezet in een lichte wijn met een alcoholpercentage van vijf tot zeven procent. In de zomer kan dat goed buiten.

Daarna volgt destillatie. Met pitten en schillen wordt het water, verdampt bij 100 graden, gescheiden van de alcohol,

'In Duitsland zijn wel 40.000 thuisstokers, in ons land blijft dat beperkt tot enkele handen vol.'

verdampt bij 78 graden. Het giftige, naar aceton ruikende methylalcohol wordt vervolgens nog in drie ruwstoken (voorloop, middenloop en naloop) verder gedestilleerd. 'Wat je uiteindelijk wil hebben, stellen we in de middenfase vast met de neus. Ambachtelijkheid pur sang in een met veel veiligheidsvoorschriften en externe controles vastgestelde levensmiddelenkwaliteit.' Het verkregen voorlopige eindproduct rijpt nog minstens drie maanden in roestvrijstalen vaten. Tenslotte wordt de eindopbrengst gebotteld.

Verkoop met persoonlijk advies

Bas is trots op zijn regionale leveranciers van grondstoffen. Ook gold dat destijds voor hun unieke eerste vergunning van rijkswege om professioneel te starten. 'In Duitsland zijn nu wel 40.000 thuisstokers, die ook vaak zelf hun producten telen. De afzet van hun stokerij gebeurt regionaal. In ons land blijft het echte stokersambacht van volrijpe fruitsoorten beperkt tot enkele handen vol. Dit in tegenstelling tot de vloed aan nieuwe, kleine bierbrouwerijen. Wij blijven weg van het toevoegen van essences, zoals in bijvoorbeeld grootschalige jeneverproductie gangbaar is.'

Bas en Joost hebben naast hun assortiment aan hoog-alcoholische producten ook likeuren met een lager percentage, zoals hun Eau de Bières. Ambachtelijke aromatische bieren met de smaak en geur van malt whisky's, maar met een vleugje hop. Stokerij Lubberhuizen heeft enkele gespecialiseerde slijterijen, die hun Eau de Vies afnemen. Het meeste echter (en dat heeft ook hun voorkeur) is de verkoop met persoonlijk advies vanuit eigen winkel. Ook zijn excursies en proeverijen te reserveren. Bas ziet er naar uit weer groepen te mogen ontvangen, als de coronarestricties zijn opgeheven.

De klant gaat voor

Een echtpaar dat zich tijdens het gesprek meldt wordt direct bediend. De klant gaat altijd voor. Met nauwelijks verholten enthousiasme laat Bas de klant in alle rust proeven van enkele soorten. Zelf doet hij mee, duidelijk de verschillen in smaak in welgekozen bewoordingen weergevend. Smaakvariaties als hoogste kwaliteitscomponent van zijn indrukwekkende natuur-ambachtelijke vak.

www.stokerijlubberhuizen.nl
info@stokerijlubberhuizen.nl

TEKST EN FOTO'S: KEES DE KROON

SAMEN BOUWEN MET DE NATUUR VOOROP!

MET VAN VLIET DUURZAAMHOUT

*Meer
inspiratie?*
Ga naar onze site of scan
de qr-code en word gratis
abonnee van ons online
inspiratie magazine.

